

„VRTČEVA“ PRILOGA.

Hrepenenje po domovini.

Le enkrat še v življenji svojem
Bi domovino videl rád,
Kjer ród premili mi stanuje,
Kakó bi srečen bil takrát!

Le enkrat še v življenji svojem
Bi hišo rojstno videl rád,
Kjer sem v mladosti radost vžival,
Kakó bi srečen bil takrát!

Le enkrat še v življenji svojem
Bi v kraj presveti stopil rád,
Kjer sem imé dobil premilo,
Kakó bi srečen bil takrát!

Le enkrat še v življenji svojem
Prijetelje bi videl rád,
In mater ljubo in očeta,
Kakó bi srečen bil takrát!

Le enkrat še v življenji svojem
Bi zvon domači slišal rád,
Ki me k molitvi — v šolo vabil,
Kakó bi srečen bil takrát!

Le enkrat še v življenji svojem
Bi cvet domači trgal rád,
Po dolu, gorah se sprehajal,
Kakó bi srečen bil takrát!

Le enkrat še v življenji svojem,
Bi ptičke zrl domače rád,
Ljubó jih čul kot nekdaj péti,
Kakó bi srečen bil takrát!

Le enkrat še v življenji svojem
Savinja, videl bi te rád,
Saj s tabo sem nekdáj igral se,
Kakó bi srečen bil takrát!

Le enkrat še v življenji svojem
Bi dom očetov videl rád,
Presveti kraj, Savinjo bistro,
Kakó bi srečen bil takrát!

Fr. Savinjski.

—*—

Dunaj 1683. leta.

12. dan septembra 1883. l. je praznovala stolica našega cesarstva, a ž njo tudi vse naše cesarstvo znamenito dvestoletnico. Rečenega dne pred 200 leti se je zdrobila turška moč in polumesec je začel bledéti pred obzidjem Dunajskega mesta. Sv. križ je slavno zmagal Turško moč in slavo.

Bilo je meseca maja 1453. l. Turška vojska je prihrula pred Carigrad in pričela oblegati mesto. V istem času je vladal turško cesarstvo Muhamed II. Brez prestanka so gromeli topovi nad ubogo, stiskano mesto celih deset dni. Turki so delali rôve, da bi razrušili močno mestno obzidje, a Grki so vse

naskoke srečno odbili. V 29. dan maja zaukaže Sultan splošni napad. Z dnevnim svitom se je zagnalo 400.000 bôja in plénaželjnih divjakov nad ubogo mesto z divjim vriščem: „Ni ga Boga, razven Alah!“ Nad dve uri je trajal ta naskok, a peščica brambovcev je srečno odbila Turke. Brez števila mrtvih je ležalo po jarkih in nasipih. Tako junaško je bil tudi drugi in tretji naskok odbit, in Muhamed II. je vže začel omahovati, in mesto se veseliti zmage. Zdajci zahtevajo janičarji novega naskoka, ker še niso bili v krvavem boji. V tem trenutku prileti pšica in prebôde oklep Justinijanu, poveljniku Genuežskih pomočnih vojakov. Justinijan zapusti svoje mesto, ne meneč se za prošnje plemenitega cesarja Konstantina. Nastala je splošna zmešnjava. Turki to videč, napadejo novič mesto ter splezajo na obzidje. Strašno klanje je nastalo po vsem mestu; cesar sam je v tem boji padel mrtev na tla. Ljudstvo je vse zbegano bežalo v prekrasno cerkev sv. Zofije; bilo je nad 100.000 ljudi. Turška tolpa je ulomila vrata in skrunila svetišče z raznoterimi hudobijami. Celih osem ur je trajalo krvavo klanje. Tako je padel Carigrad, bramba vzhodnemu krščanstvu in naobraženosti. Na cerkvi sv. Zofije se je zasvetil pôlmesec namesto sv. križa.

Minulo je 200 let, in pretila je Dunaju in vsemu zapadnemu krščanstvu jednaka nevarnost. Že 1529. leta so prišli Turki pred Dunajsko mesto in ga oblegali, ali zamán. Z mnogo večjo silo so se pa hoteli polastiti Dunaja 1683. leta. V Carigradu je takrat vladal Muhamed IV., a na Avstrijskem Leopold I. Njegovi voskovodje so vže 1664. l. slavno zmagali turško vojsko. Turki, napeljani od upornih Ogrov in francoskega kralja, skušali so zdrobiti Avstrijsko moč in podjarmiti vse zahodne krščanske dežele turškemu pôlmesecu. Ko so na Dunaji še vedno mislili, da se ohrani mir, spoznal je poglavar krščanstva, papež Inocencij XI., strašno nevarnost, ki preti Avstriji in vsemu krščanstvu. Za tega del prigovarja cesarja, naj se pripravi na boj in si poišče zavéznikov. Poslal mu je tudi nad dva miliona goldinarjev za vojne troške. A ne samó to, papež Inocencij je prosil tudi druge krščanske vladarje, naj bi prihiteli Avstriji na pomoč. Ali samó Poljski kralj Janez Sobieski slušal je papeža in sklenil zvezo s cesarjem Leopoldom ter mu obljubil pripeljati 40.000 Poljakov na pomoč, ne brigajoč se za obljube Sultanove. Pogodba je bila sklenena v 31. dan marca 1683. leta.

Istega dné se je vzdignila tudi turška vojska, ki je bila v resnici ogromna, ako se pomisli, da je Sultan celih sedem let nabiral vojakov od Belegagrada do Babilona, in od Jadranskega morja do Nilovih slapov v Nubiji. Mnogo slonov, veljblodov in 10.000 vozov se je pomikalo za turško armado. Od Adrijanopelja do Belegagrada jej je zapovedoval Muhamed IV. sam. V Belemgradu pa je izročil zeleni prorokovi prapor (bandero) svojemu velikemu vezirju Kari Mustafu.

Cesarjev zaveznik, Janez Sobieski, pozvedel je po ogleduhih, da je vojska namenjena naravnost proti Dunaji. Hitro je to sporočil cesarju, ali na Dunaji tega sporočila niso hoteli verjeti, ker so mislili, da se bode turška vojska zadrževala pri trdnjavah na Ogrskem. Pri Požunu je bila zbrana cesarska vojska okolo 30.000 mož, katerim je bil poveljnik Karol Lotarinški. Moral se je podvizati, da je prišel še pred Turki na Dunaj. Pustivši 14.000 mož za posadko, odrinil je z drugo armado od mesta, da bi se združil

s pomočno vojsko, katera pride mestu na pomoč. Tudi cesar je odrinil proti Pasavi, izročivši vrhovno poveljništvo v mestu grofu Ernestu Rudigerju pl. Starhembergu.

Imel je težavno nalogo. Mestno obzidje in nasipi so bili jako zanemarjeni; treba se je bilo hitro dela poprijeti. In res, delalo je vse, staro in mlado, prostaki in plemenitaži. A oni, ki so bili sposobni za boj, osnovali so po stanovih oddelke ter se vadili v orožji. V osmih dneh je bilo vže dvesto topov izpostavljenih raz obzidje. Hitro se je nabralo 20.000 brambovcev, katere je Starhemberg spodbujal in navduševal. A med vsemi se je najbolj odlikoval škof Dunajskega Novomesta, grof Leopold Kolonič. Bil je poprej vitez Malteškega reda, skušal se večkrat s Turki na Kandiji ter si pridobil mnogo slave. Ko je dal slovo vojaškemu življenju, postal je duhovnik in škof. A kadar je slišal o velikej nevarnosti, ki preti Dunaju, hitel je tja, da bi stregel bolnikom in ranjencem, ter bi navduševal brambovce.

Bilo je v 13. dan julija, da se prikažejo prve turške čete, ki so morale in pustošile prěd seboj vse, kar jim je prišlo v pest. -A drugi dan se prikaže vže Kara Mustafa sam. Hitro razpostavi čete okolo mesta in 25.000 šatorov je obdajalo mesto. Med vsemi se je odlikoval najbolj šator Kare Mustafe, ki je bil od zelene svile in preprežen z dragimi tkaninami. Turki so grozovito klali in morili po vsej Dunajski okolici. V Petersdorfu so se prebivalci utabóрили v cerkvi, in tri dni krepko odbijali vse turške napade. Četrtri dan jim Turki ponudijo prost odhod, ako plačajo 4000 gl. odkupnine. Nesrečniki so sprejeli to ponudbo. Lepo oblečena deklica z vencem na glavi je šla pred njimi, in v treh posodah so nesli odkupnino. Kadar pridejo v sredo sovražnikov, namigne vezir, Turki planejo nad nesrečnike in pomoré vse — blizu do 3800 ljudi.

Kmalu po svojem prihodu so začeli Turki streljati na mesto; k sreči so imeli slabe strelce in slabo strelivo; zatorej so naredili mestu le malo kvare. Tudi so se zaganjale turške čete zdaj sěm, zdaj tjà na mestno obzidje. Takój prve dni je bil Starhemberg ranjen na glavo, a vender ne nevarno. Ko je okreval, dal se je na stolu nositi med brambovce na obzidje. Na stolp sv. Štefana je hodil gledat sovražni tabor. Ker Turki niso mogli s silo čez obzidje, sklenili so pod zemljo se približati mestu. Vjeti kristjani so morali noč in dan kopati podzemeljske rōve, katere so napolnili s smodnikom. V 23. dan junija se razpoči prvi rov, a samó na jednom kraju se obzidje nekoliko razruši; ob jednom tudi Turki naskočijo mesto. Bili so zapodeni. Taki napadi so se ponavljali dan na dan, ali brez uspeha. Nevarnost je postajala tem večja, ker se je v mestu prikazala huda griža, ki je mnogo hrabrih brambovcev spravila na mrtvaški oder; tudi obupnost se je začela širiti. V tej bėdi je bil škof Kolonič vidni angel váruh; tolažil je bolne in osrčeval obupne. Vrhovni poveljnik je videl, da mesta ne more več dolgo braniti, ako ne pride nagla pomoč. Neki Srb Kolšicki je to stvar sporočil Karolu Lotarinškemu. V noči med 13. in 14. dnem avgusta je zapustil s svojim služabnikom Mihaelovičem Dunajsko mesto ter je šel ž njim skozi turški tabor, prepevajoč turške pesni. Turki ju zgrabijo in vprašajo, kdo sta. A Kolšicki srčno odgovori, da sta trgovca, ki oskrbujeta potrebno klavno živino za turško armado. Turki ju za to dobro pogosté. Njegov sluga je še

dvakrat opravil ta posel, a tretjič so ga bajè turki ubili. — Sila je postajala vedno večja; tudi so bili meščani, ki so želeli naj bi se mesto udalo, da bi se vsaj poslopja otela. Vse to je znal Kara Mustafa ter vedno pričakoval dneva, da se mu mesto udá. Ali varal se je. Prišel je zopet mesto hudo napadati. V 4. in 6. dan septembra so se razleteli zopet novi rôvi, ki so porušili dokaj zidú. Z največjo silo so brambovci vrgli Turke nazaj. Na večer je zaukazal Starhemberg na stolpu sv. Štefana zažigati rakete v znamenje, da je sila največja. In glej! na Golavci poleg Dunaja se zasvétijo tudi rakete; znamenje, da se pomoč bliža. Nov pogum se polastí brambovcev.

Zbralo se je bilo do 80.000 vojakov z 160 topovi iz Poljske, Bavarske in Saksonske pod vrhovnim vodstvom hrabrega kralja J. Sobieskeja. Vodje so sklenili mestu na pomoč prihiteti po najbližem, da-si najtežavnejšem potu čez griče in doline Dunajskega lesá. Od te strani Turki napada niso pričakovali.

Osodopolni 12. dan septembra nastopi. Zjutraj rano se zberó poveljniki k sv. maši. Kralj Sobieski je sam stregel pri sv. maši, katero je služil redovnik Marka, katerega je na cesarjevo prošnjo poslal sam papež, da bi navduševal vojake. V treh oddelkih se je začela krščanska vojska pomikati v dolino proti Dunaji. Tudi Kara Mustafa je uredil svoje čete; a poprej je še dal pomoriti 30.000 vjetih kristjanov. Na vsej črti se je vnel hud krvav boj; dolgo se Turki niso premaknili z mesta, a slednjič se vender začno umikati. Ondu, kjer je bil boj najhujši, pristopil je kapucin Marko ter s križem v roci navduševal krščanske vojake. In ko je začelo zahajajoče solnce s svojimi zadnjimi žarki zlatiti vrhunce gorá, bežala je po vsej črti turška tolpa v divjem begu proti Ogerskej, pustivši za seboj vso vojno pripravo in druge dragocenosti. Stoprav pri Rabu so se začele zbirati razkropljene turške čete. Nad 20.000 Turkov je obležalo na bojišči, a tudi krščanskih vojakov je bilo mnogo pomorjenih ali pa ranjenih. — Šator Kare Mustafe so cenili nad milijon goldinarjev; razven tega je bilo v njem do 2 milijona goldinarjev gotovine; dokaj veljblodov, klavne živine in družega živeža je prišlo zmagovalcem v roke.

Mej ónimi, ki so iskali pléna po turškem taboru, bil je tudi škof Kolonič. Našel je plén, ki mu je bil najbolj po volji; nabral je okolo sebe sirote, ki so zgubile v vojski svoje stariše; bilo je blizu 500 otrok. Vzprejel jih je v svojo hišo ter očetovski skrbel zanje.

Prva pot zmagovalcev je bila v cerkev, da se zahvalijo Bogu za slavno zmago. Ljudstvo se je kar gnjetlo okolo svojega rešitelja, kralja J. Sobieskija. Veliko turško zastavo je poslal Sobieski papežu, in ko je došel glas v večno mesto o zmagi krščanskih vojakov, zvonilo je po vseh cerkvah in papež sam je zapel slovesni „Te Deum“.

Tako je zmagal v 12. dan septembra 1683. l. sv. križ nad pólumesečem, in rešeno je bilo krščanstvo in omika zapadne Evrope.

P. F. H.